

Alain de Benoist - Hogyan estek az államok a bankok fogságába?

(2011.Dec.)

www.alaindebenoist.fr

2008 őszén globális pénzügyi válság robbant ki, amelynek epicentruma az Egyesült Államokban volt. Egy évvel később jólelkek kijelentették, hogy a legrosszabb már elmúlt, és a válság gyakorlatilag befejeződött. Nem így történt. A válság folytatódik, és egyhamar nem is lesz vége. A legkeményebb nem mögöttünk van, hanem előttünk, és a következmények súlyosabbak lesznek, mint 1929-ben.

Az első fázis az amerikai háztartások túlzott eladósodásából eredt. A reálgazdaság csődbe jutott a magánadósság felrobbanásának hatására, mert a vállalkozásokat drasztikusan sújtotta a kereslet összeomlása, amely nagymértékű globális recessziót vont maga után. Ma az államok vannak túlzottan eladósodva. A magánadósság problémáját a közadósság problémája követte, amely az összes nyugati országot érinti. Hogyan jutottunk idáig?

Előbb mérjük fel a probléma nagyságát. Az eurózóna közadóssága 2007 óta 26,7 százalékkal nőtt, ma az övezet bruttó belső termékének (GDP) 80 százalékát képviseli, és az államháztartások hiánya önmagában meghaladja e GDP 7%-át. Ez azonban csak egy átlagszám. 2011 elején nyolc ország adósságaránya meghaladta a GDP-jük 80 százalékát: ezek Magyarország és Anglia (80,1 %), Németország (83%), Franciaország (85%), Portugália (92%), Belgium (97%), Olaszország (120%) és Görögország (160%). (...) Az államadóssághoz hozzáadódik a helyi adósság. Néhány éve ugyanis a bankok rávetették magukat a helyi közösségekre (önkormányzatokra), hogy toxikus kölcsönök egész sorozatával eladósítsák őket. (...) A közadósság azonban csupán egyik szegmense a teljes adósságnak, amely magába foglalja a vállalkozások és a háztartások adósságát is. Ha ezen tényezők együttesét is számba vesszük, 2010-re a teljes adósság mértéke (a vezető nyugati országok esetében) a következőképpen alakul: Franciaország 199,5 %, Németország 202,7%, Olaszország 221,1%, Egyesült Királyság 255%, Spanyolország 269%, Egyesült Államok 240%!

Az általánosan elterjedt nézet szerint a közadósság-válság az államok túlköltekezésének az eredménye. Hogy az államok nem cselekedtek mindig ésszerűen, ez nyilvánvaló, de alapjában véve másról van szó. A válság súlyosbodásának közvetlen oka az államok által a magánbankoknak juttatott mentőcsomagokban keresendő. A kapitalista rendszer általános struktúrájában elfoglalt neuralgikus helyzetükre hivatkozva a bankok arra kényszerítették a közhatalmat, hogy segítsék meg őket. A fenyegetett bankok és biztosító társaságok feltőkésítéséhez viszont a túsul ejtett államoknak a piacokon kellett kölcsönt felvenniük, ami elviselhetetlen mértékben növelte az adósságukat. Csillagászati összegeket (800 milliárd dollárt az USA-ban, 117 milliárd fontot Nagy-Britanniában) költöttek arra, hogy megakadályozzák a bankok bedőlését, ami ugyanannyival

terhelte meg az állami büdzséket. Összességében a világ négy legnagyobb központi bankja (a Fed, az Európai Központi Bank, a Japán és az Angol Nemzeti Bank) 5000 milliárd dollárt injektált 2008 és 2010 között a világgazdaságba. Ez a történelem legnagyobb méretű vagyontávittele a közszférából a magánszektor felé! Az államok, miután tömegesen eladósodtak a bankok megmentéséért, lehetővé tették ez utóbbiaknak, hogy azonnal ugyanazokba a tevékenységekbe vessék magukat, amelyek korábban veszélybe sodorták őket, miközben saját magukat kiszolgáltatták a piacok és a hitelminősítő ügynökségek fenyegetésének.

Egy másik ok nyilvánvalóan a válság által kiváltott gazdasági visszaesés, amely csökkentette az államok bevételeit és arra kényszerítette őket, hogy még több kölcsönt vegyenek fel. A legtávolabbi okot azonban a jóval korábban, a Reagan- és Thatcher-korszak óta bevezetett deregulációs politikák és adóreformok (a vállalati nyereségadó csökkentése és különösen a legnagyobb vállalkozásoknak adott fiskális ajándékok) jelentik.

A pénzügyi lobbik növekvő befolyása a politikai személyzetre a pénzpiacok fokozódó deregulációjával járt, ami a spekulatív nyereségek robbanásszerű növekedését okozta, és kiszívta a tőkét a termelő szférából, a szabad kereskedelem pedig a minimálszabályokat és a magas termelékenységet párosító országok tisztességtelen konkurenciájának kedvezett. A világpiacon logikájának és a Világkereskedelmi Szervezet (WTO) követeléseinek engedelmességgel történő dereguláció 1999-től valamennyi jelentős vámhatár megszüntetését és a közösségi preferencia tényleges eltörlését eredményezte Európában. A spekulatív tőkék már nagyon gyorsan áramolhatnak az egyes gazdaságok között, ami tovább növelte a részvényárak változékonyságát és fokozta a válságot.

A következmények ismertek: a delokalizációk sokasodása, iparágak felszámolása, munkabércsökkenés, terjedő munkanélküliség és a mindehhez társuló tőkekimentés. Az 1980-as évektől kezdődő deregulációs hullám egyetlen hatása valójában az lett, hogy még tovább gazdagította a gazdagokat, miközben a középosztályok és az alsóbb néprétegek jövedelme évről-évre stagnált vagy csökkent. Mindenhol növekednek a jövedelmi különbségek, terjed a munkanélküliség, jelentősen eltérnek a termelékenységi és az átlagbérszintek. (...) Globálisan a pénzügyi profitok része a hozzáadott érték növekedésében az 1950-es években tapasztalt 10 százalékról mára több mint 40 százalékra nőtt.

A fináncoligarchia világgazdasági befolyása a válság ellenére tehát tovább erősödött, amint azt ugyanazon bankok profitja is tanúsítja, amelyek 2008-ban valósággal megostromolták az államokat, segítséget kunyerálva tőlük a csőd elkerülése végett. 2009-ben, vagyis az előző évi pénzügyi sokk után a hat legnagyobb amerikai bank aktíváinak teljessége az amerikai GDP több mint 60 százalékát képviselte, míg 1995-ben még csak a 20 százalékát! Az USA-ban 2010-ben a valóságos GDP-növekedés 88 százaléka a vállalati profitok emelésére szolgált, miközben a munkabérek alig 1 százalékkal részesültek belőle. Az amerikai történelemben a dolgozók még sohasem kaptak ilyen parányi részt a hozzáadott érték növekedéséből, olyannyira, hogy itt a

termelő tőke finánc-tőke általi „reproletarizációjáról” beszélhetünk.

A spekulatív termékek sokasodása egy kaszinó-gazdaság kialakulását favorizálta, amely szisztematikusan a spekulánsok jövedelmeinek kedvezett a fogyasztók, sőt néha a termelők rovására. Ezzel párhuzamosan napról-napra erősödik a pénzpiacok és a bűnipar összefonódása. „A pénzvilágot erős és diszkrét bűnöző erők rágják, de ő ezt erősen tagadja, sőt vagyontokat költ annak megakadályozására, hogy ez látható legyen”, írja Xavier Raufer neves francia kriminológus, hozzátéve: „A globális dereguláció, majd pedig a válság következtében az illegális (szürke vagy fekete) gazdaság, amely 1980 körül a globális GDP mintegy 7 százalékát adta, 2009-ben már kétségtelenül a 15 százalékát képviseli” (in Sécurité globale, 2011 nyár, p. 59).

Másik különösen nyugtalanító következmény: a reálgazdaság és a pénzgazdaság szétválása által kiváltott dezindusztrializáció, és a spekulatív nyereségek ebből következő robbanásszerű növekedése. Az OECD tagországaiban mintegy 17 millió ipari munkahelyet szüntettek meg alig két év alatt... (...) A néha szégyenlősen „terciarizációnak” nevezett ipari leépítés az Egyesült Államokat is érinti, amely ma már csak 11,6 millió ipari munkahelyet tart számon, szemben az 1979-es 19,5 millióval, miközben a lakossága folyamatosan növekszik. Csupán néhány iparosodott ország tudott ellenállni, köztük elsősorban Németország, és bizonyos szektorok, mint a hadiipar.

A világgazdaság vezető hatalmát, az Egyesült Államokat telibe találta a válság. Az elmúlt évtizedben csak úgy szolgálhatott a globális fogyasztás motorjaként, hogy sokkal többet költött, mint amennyit jövedelme lehetővé tett volna, ami az egyik oka a folyó fizetési mérlegében mutatkozó hiánynak. Más szóval sokkal többet fogyasztott, mint amennyit megtermelt (GDP-jében a fogyasztás része sokkal magasabb, mint az európai országok többségében, 70 százalék körüli). Az eredmény: történelmi deficit és kolosszális eladósodás. Jelenleg az USA-ban minden közkiadás 42 százalékát kölcsönből finanszírozzák! 2011. május 16-án az amerikai adósság 14.294 milliárd dollárra tornyosult, a fizetéseképtelenség szélére sodorva az országot. Az augusztus elsején in extremis létrejött politikai megállapodás lehetővé tette az adósságlafon felemelését, de a lejárat határnapot csak eltolták. Egyébként a megállapodás csak a szövetségi állam adósságára vonatkozik, és arra, hogy a kincstár a bankóprés működtetésével törlesztheti a kölcsönöket, miközben az önkormányzatok pénzügyeit is veszély fenyegeti. Obama elnöknek kötelezettséget kellett vállalnia a közkiadások drasztikus csökkentésére, ez persze nem a katonai költségvetést fogja érinteni (amely a három fronton vívott háborúval hatalmasabb, mint valaha), hanem közszolgáltatást és a szociális juttatásokat. Ezek a döntések mégsem akadályozták meg a hitelminősítőket, hogy történelme során először lerontsák az USA „osztályzatát”, ami egy újabb tőzsdei mini-krachot váltott ki.

Az Egyesült Államok, amelynek Vlagyimir Putyin nemcsak amiatt tett nyilvánosan szemrehányást augusztus 4-én, mert a lehetőségei fölött él, hanem amiatt is, mert a „világgazdaság parazitája”, valójában katasztrofális helyzetben van, mind a

szövetségi kormány, mint a tagállamok szintjén, amelyek közül 46 hivatalosan csődben vagy csőd közeli állapotban van. Három év óta az USA költségvetési hiánya a GDP 9-11 százaléka, miközben folyó fizetési mérlegének hiánya elérte az évi 400 milliárd dolláros rekordot. A munkanélküliség 10 százalék körüli (valójában az erre vonatkozó statisztikák „sminkelése” ellenére közelebb van a 20 százalékhoz - a ford. megj.), és ez ritkán látott szint a tengerentúlon. Ezen túlmenően a világ legnagyobb adósa, amely több mint 3000 milliárd dollárral tartozik a világ maradékának (elsősorban Kínának), és mivel a hitelezői egyre kevésbé hajlandók adósságot birtokolni hosszú távon, rövidebb lejáratra kell kölcsönt felvennie deficitjei fedezésére, ami még sebezhetőbbé teszi a krízissel szemben. Emiatt a dollár iránti bizalom rohamosan olvad. 2010 vége óta Kína diszkrétan megszabadul amerikai részvényeitől, az amerikai kincstárjegyek egyre kevésbé találnak vevőre, és maga a Fed vásárolja fel csaknem az összes Amerikában kibocsátott kötvényt. Más szóval a dollár értéke csak a saját kibocsátója által végrehajtott vásárlásokkal tartható fenn! De a dollár hirtelen esése esetén Kína és a többi hitelezője bizonyára nem fogadná el a dollárban lévő aktívái értékcsökkenését. Kérdés, hogy cserébe mit fognak követelni gazdaságilag és politikailag. Esetleg azt, hogy az USA hagyjon fel Tajvan védelmével?

Két év óta tetőfokára hágott a spekulánsok és intézményi befektetők által az államok ellen viselt pénzügyi háború. A pénzügyi támadások azon kamatok közvetlen vagy közvetett emelkedésében öltenek testet, amelyeket az országoknak kell fizetniük a kölcsönökért. A minősítő intézetek által szolgáltatott jelzések határozzák meg a célokat és a követendő stratégiát. A három legnagyobb hitelminősítő ügynökség a szektor 95 százalékát képviselő Standard & Poor's, Fitch Ratings és Moody's.

Nota bene csak nemrég jogosították fel őket arra, hogy nemcsak a bankok és a magáncégek, hanem az államok pénzügyi egészségét is értékeljék. Azonnal el is kezdték leminősíteni az államkölcsönök fizetőképességét. A legfőbb pénzügyi piacokon bekövetkező brutális esés, amely augusztusban az USA minősítésének lerontását követte, elég volt a befolyásuk bizonyítására. A függetlenségük azonban igencsak problematikus, mivel ugyanazon intézmények finanszírozzák a tevékenységüket, amelyeknek a fizetőképességét minősítik: a bankok fizetik őket, hogy értékeljék a termékeiket.

Ma a közadósságok nagy része a bankok könyvelésében található, amelyek 2008 óta folyamatosan vásároltak belőlük anélkül, hogy túlzottan aggódtak volna az állami pénzügyek - recesszió és krízis által súlyosbított - törékenysége miatt. Ezeket a vásárlásokat az Európai Központi Banktól majdnem ingyen kölcsönzött pénzből finanszírozták. Más szóval, a bankok azokat a pénzügyi összegeket adták kölcsön változó kamatokkal az államoknak, amelyeket maguk majdnem ingyen kaptak kölcsön. De vajon az államok miért nem szerezhetik be a kérdéses összegeket a Központi Banknál? Egész egyszerűen azért, mert megtiltották nekik!

1973. január 3-án a francia kormány Valéry Giscard d'Estaing akkori pénzügyminiszter javaslatára törvényt alkotott a Francia Nemzeti Bank státusának

megváltoztatására, megtiltva neki, hogy kölcsönt adjon - értelemszerűen kamatmentesen - az államnak, amely ettől kezdve a pénzpiacokon volt kénytelen kölcsönöket felvenni, ez utóbbiak által megszabott kamatokkal. A magánbankok viszont továbbra is nevetséges kamattal (kevesebb mint 1 százalék) vehetnek fel kölcsönt az Európai Központi Banktól, hogy aztán 3,5 és 7 százalék között változó kamattal továbbadják azt az államoknak. Ezt az intézkedést azután a maastrichti és a lisszaboni szerződés (104. illetve 123. cikkely) általánosította egész Európában. Az európai államok tehát többé nem vehetnek fel kölcsönt a központi bankjaiktól. Ez egy döntő fontosságú fordulat volt, amelynek ma érzékeljük a következményeit: az 1973-as döntés azt jelentette, hogy az állam feladja a „pénzverés” jogát, és átadja ezt a szuverén képességét a magánszektornak, amelynek az önkéntes adósává válik.

Sőt mi több, 2010 őszén az EU azt is elfogadta, hogy az új Európai Pénzügyi Stabilitási Alap által kibocsátott kötvényeket többé ne tekintsék kiváltságos követeléseknek, ami azt jelenti, hogy az európai államok lemondtak arról, hogy a magánkövetelések előtt teljesítsék azokat. A bankok feltőkésítése immáron törvényesen is elsőbbséget élvez az adófizetők pénzéhez képest!

A leginkább eladósodott országok (Görögország, Írország, Portugália stb.) csak rövid távú (három vagy hat havi) kölcsönökhöz tudnak hozzájutni a pénzpiacokon. Ha öt vagy tíz éves futamidőre akarnának kölcsönt felvenni, 14-17 százalékos kamatszintet kellene elfogadniuk, ami elviselhetetlen számukra. Hosszú távra egyedül a Nemzetközi Valutaalap, az Európai Bizottság és az Európai Központi Bank hajlandó nekik 3,5 vagy 4 százalékos kamattal kölcsönözni, cserébe viszont drasztikus megszorító intézkedéseket követelve, amelyek legfőbb áldozatai a népi osztályok. Márpedig ezek az intézkedések csökkentik a gazdasági tevékenységet, ami még tovább rontja az államok törlesztési képességét.

A pénzpiacok mégis azt állítják, hogy a megszorítás visszahozza a bizalmat, és hogy a bizalom növekedést fog eredményezni. Nyilvánvalóan az ellenkezője igaz, mivel a megszorítás azonnali következménye a jövedelmek csökkenése, ami mechanikusan deflációs nyomást gyakorol a vásárlóerőre és a keresletre, ez pedig csak fékezheti a növekedést és tovább ronthatja az államok fizetőképességét. A megszorító tervek életbe léptetése valójában egy „sokkstratégia” része, amelyről Naomi Klein ír azonos című könyvében, megmagyarázva a „megkönnyítő” katasztrófák (látványos merényletek, államcsínyek, tőzsdei összeomlások stb.) szerepének fontosságát a neoliberais reformok kikényszerítésében, az állami előjogok csökkentése végett. Franciaországban például a „növekedés megtalálása” híján a kormánynak nem lesz más választása, mint adó- és áfa-emelés anélkül, hogy ezek az elvonások a közszolgáltatást javítanák, mivel az adósságszolgáltatásra fordítják őket. A közszolgáltatást éppenséggel negatívan fogják érinteni, hiszen a nyugdíjkorhatár felemelése után most a szociális és egészségügyi ellátást érintő forráscsökkentés végrehajtásáról van szó.

Ugyanez a séma érvényesül minden országban. Végző soron mindig csak azért

mentik meg az államokat, hogy elkerüljék a globális pénzügyek újabb összeomlását. Emiatt van az, hogy a hitelezők követeléseit szisztematikusan megelőzik az állampolgárok követeléseit. Akkor már csak két lehetőség marad: vagy a megszorító intézkedések válnak elviselhetetlenné, általános lázadásba torkollva, vagy az adósság növekszik olyan mértékűvé, hogy végleg megfizethetlenné válik és sokasodnak a nem fizetés helyzetei. A megszorító intézkedések bevezetése már hatástalannak bizonyult Latin-Amerikában és Ázsiában is. Európában sem fog jobban menni. (...)

Valójában nem tesznek mást, minthogy késleltetik a lejárát napját, mivel egyetlen intézkedést sem foganatosítottak, amely alkalmas lenne a görög csőd alapvető okainak megszüntetésére. Minden újabb kölcsön Görögországnak a gazdasági tevékenység csökkenésével jár, így a probléma a megoldás helyett súlyosbodik. A Görögországnak adott pénzügyi „segítség” annyiban hasonlít az Afganisztánnak nyújtott katonai „segítségre”, hogy csupán időnyerésre szolgál. Az euró krónikus felülértékeltisége a deficitek növekedésével és a külső adósságok súlyával párosulva rövidesen a probléma újbóli felbukkanását eredményezi, mivel ugyanazon okok gépiesen ugyanazokat a hatásokat váltják ki. Minden esély megvan rá, hogy Görögországnak rövidesen az euróövezetből való kilépés vagy népességének általános elszegényedése között kell választania.

A görög válság következményei annál is figyelemreméltóbbak, mert Görögország az euró-zóna GDP-jének mindössze 2,5 százalékát képviseli. Gazdasága hatszor kevésbé fontos, mint egy olyan országé, mint Olaszország. Mi lesz akkor, ha majd egy sokkal nagyobb méretű országot kell megmenteni? A dolgok nagyon gyorsan elfajulhatnak. Ne felejtjük el, hogy az olyan országokat, mint Írország és Spanyolország, ma a „frontvonalban”, nemrég még különösen biztos adósnak tekintették költségvetési többletük miatt. Ezért van félnivaló a krízis ragályától. Ma már nem csak a görög vagy a portugál helyzet az aggasztó, hiszen Spanyolország és Olaszország, sőt akár Franciaország és Nagy-Britannia is viharzónába kerülhet.

Számításba véve a károkat, amelyeket a görög ügy önmagában okozott, nem látható, hogy az európai intézmények hogyan tudnának szembeszállni egy sokkal nagyobb méretű, fokozatosan vagy szimultán bekövetkező államcsőd-sorozattal. A jelenlegi európai valóságban minél több a segítségre szoruló, annál kevesebb a segítséget nyújtó, és ez utóbbiak egyre jobban készülhetnek arra, hogy az előbbiekhöz csatlakoznak a kategóriájukban, ami azt jelenti, hogy a tőkepiacok remek gépezete ritka eleganciával működik közre a legrosszabb megszervezésében, megoldhatatlanná téve az adósságválságot, amelyet ők maguk váltottak ki.

Egy dolog biztos: Európában egy általános nadrágszűj-megszorító politika felé haladunk, amelynek a népi rétegek és a középosztályok lesznek a fő áldozatai, a hasonló esettel együtt járó minden kockázattal. Amikor újabb és újabb országok válnak majd fizetéseképtelenné, megint csak az egész Európai Unió állampolgárait fogják felszólítani a számla kifizetésére. Márpedig mondjuk ki nyíltan, ma egyetlen ország sem képes megállítani GDP-arányos adósságának a növekedését, egyik sem képes visszafizetni az adóssága javát. Az összes késleltetési manőver dacára két éven

belül elkerülhetetlennek látszik az általános robbanás. Egyes szakértők lehetetlennek tartják a rendszer spontán regenerálódását. Mások egészen odáig mennek, hogy világháborúba torkolló mély geopolitikai válságot vizionálnak. Állításaik riasztónak tűnhetnek, de a kapitalista rendszer sohasem hátrált meg egy háború eshetősége előtt, amikor már csak ez a módszer maradt érdekei védelmére. Mi történne, ha a vezető világhatalom, az Egyesült Államok fizetésképtelenné válna? Európában a jelenlegi status quo, kumulált hatásainál fogva, egy eddig még sohasem látott méretű gazdasági pangáshoz vezet. 2012 rettenetes év lesz!

A politikusok a piacok fölötti uralmat átengedték a finánciókének. A piacok a maguk részéről azzal érveltek, hogy a pénzügyek túlságosan komolyak ahhoz, hogy a politikusok változó hangulatának legyenek alávetve. Íme az eredmény: sorozatos csődök, pénzügyi világválság, a magán- és közadósságok felduzzadása. A fináncióke immáron a kapitalizmus történetének legsúlyosabb válságáért felelős. Hogyan juthatunk ki belőle?

Sajnos, a megoldások elméletiek. Technikailag tökéletesen lehetséges lenne arra kényszeríteni a bankokat, hogy veszteségekkel és nyereségekkel eltüntessenek egy csomó olyan tényezőt a mérlegeikből, amelyek megannyi kétes vagy törvénytelen követelésnek felelnek meg. Egy új banki fegyelmet is ki lehetne kényszeríteni, amely megtiltaná, hogy az üzleti bankok összeolvadjanak a takarékbankokkal. A New Deal időszakában Rooseveltt már elfogadtatta a Glass-Steagall-törvényt, amely a bankszektort egyrészt üzleti és befektetési bankokra, másrészt takaré- és tartalékbankokra választotta szét. Elképzelhető lenne egy olyan fiskális politika, amely lehetővé tenné a rövid távú tőke mozgások szigorúbb ellenőrzését, az Európai Központi Bank pénzügyi közreműködésével az államok visszavásárolhatnák adósságaik egy részét, sőt akár a kamatszintek rendszerét is ketté lehetne osztani, jól megkülönböztetve a „termelő” és a „spekulatív” kamatszinteket. Radikálisabb intézkedés lenne a bankszektor és a gazdaság más kulcsszektorainak kártalanítás nélküli államosítása. Ez azonban nem fog egyhamar bekövetkezni, mert egyik államnak sincs szándékában nyílt háborúba lépni a fináncióke ellen, még (és különösen) akkor sem, ha az kivérezte.

Ma már majdnem lehetetlen „felülről” alávetni a nemzetközi piacokat egy keynesiánus típusú globális szabályozásnak. A jelen körülmények között ez olyan törvényszékek felállításával járna, amelyek igazi büntető szankcióknak vethetnék alá a piacokat, például az olyan kollektív javakkal való spekuláció esetén, mint a nemzeti valuták, vagy az államadósságnak egy adott ország kirablására való felhasználása esetén. Mindez azonban csak kegyes óhaj marad. A megoldás sokkal inkább az Európai Unió „önmagára koncentrációja” lenne, egy kemény mag körüli fokozott együttműködéssel. Komoly „újraszabályozás” csak regionális szinten képzelhető el, vagyis földrajzilag behatárolt és a szuverenitás elve által politikailag is zárt tereken. Kényszerítő intézkedéseket csak ilyen határok között lehet végrehajtani. Egy ilyen keretben a megoldást nemcsak a tőke túlzásainak politikai ésszerűsítését célzó intézkedések jelentik, hanem a vállalatok újratelepítése (relokalizáció), az

ipartelepítést ösztönző adókedvezmények, a gazdasági termelés és fogyasztás újraközpontosítása, a regionális szabályozás stb., vagyis egyfajta „deglobalizáció”.

Az általános liberalizáció visszafordításával - kezdve a tőkeáramlás, valamint a javak és szolgáltatások liberalizációjával - messzebb lehetne menni. Ez azonban a ma még hiányzó politikai akaraton kívül a jelenleg uralkodó ideológiai paradigma végleges elvetését követelné meg. Magában a kapitalista ideológia szívében találjuk ugyanis a gazdaság által de facto egyesített terek politikai egyesítésének a zsigeri elvetését. Adam Smith, David Hume, majd Ricardo korszaka óta a „szabadpiacok” elmélete a nemzeti szuverenitás államok általi feladásán alapul. Ezzel a helyzettel végezni ugyanaz lenne, mint szakítani az összes liberális előfeltételezéssel a „piacok szabadsága”, a „spontán” konkurencia „alapvető” szerepe, a szabad kereskedelem és a „rugalmasság” jótéteményei, a nemzetközi kereskedelem „automatikus egyensúlya” stb. vonatkozásában. Bizonyítani lehetne, hogy ezek a teóriák nem „természeti törvényeken”, hanem irreális hipotéziseken alapulnak, amelyek lerombolják az állítólagos tudományosságukat.

Pillanatnyilag a pénzarisztokrácia vagy a nemzetközi pénzpiacok bírálatának nincs semmi értelme, ha - mint azt gyakran látjuk a jobboldalon - ugyanakkor a kis nemzeti, ipari és „nem pénzügyi” kapitalizmusok favorizálását szolgálja, amelyek azonnal megszűnnének kizsákmányoló rendszerként funkcionálni, amint tevékenységük a nemzeti keretbe illeszkedik. Annak sincs több értelme, ha - mint azt gyakran látjuk a baloldalon - a liberális kapitalizmus ténykedésével egy egyszerű „állampolgári” retorikát állítanak szembe, amely legtöbbször elszakadt a néptől, moralizáló „felháborodáson”, szánakozó reformizmuson és a „kirekesztettekkel” (a humanitárius szótárból kölcsönzött fogalom, hogy többé ne kelljen munkásokról vagy proletariátusról beszélni) való szolidaritáson alapul.

Annyi bizonyos, hogy pusztán „felháborodással” - bármennyire is divatos manapság - nem fogjuk megváltoztatni a dolgokat. Konkrét cselekvés híján a felháborodás csupán kényelmes módszer a jó lelkiismeret megszerzésére. Csakis a népi rétegek és a középosztályok elszánt közbelépése adhatja meg a fináncsőke praktikái által kiváltott felháborodásnak vagy a bankárelles morgolódásnak azt a társadalmi bázist, amely még hiányzik neki - hogy a végrehajtandó tett ne lépjen túl vagy túllépjen a burzsoá törvényesség határain.